

Бабарахимова С.Б., Абдуллаева В.К.

ХУЛҚ-АТВОР БУЗИЛИШЛАРИ БОР ЎСМИР-ҚИЗЛАРНИНГ АУТОАГРЕССИВ ХАРАКАТЛАРИНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ

Калит сўзлар: ўсмирлар, аутоагрессив хулқ-атвор, дромомания синдроми, хулқ-атвор бузилишлари

Ўсмирларда кузатиладиган аутоагрессив хулқ-атвор турлари орасида интраперсонал зиддиятлар натижасида ҳамда хулқ-атвор бузилиши ва стресс билан боғлиқ намоёнлик-кор-шантаж суицидал хулқ-атвор кўпроқ учрайди. Ўсмирлардаги аутодеструктив харакаتلарнинг клиник хусусиятларини ўрганиш

ўсмирлар орасида суицидал харакаتلар хавфини аниқлашга ёрдам беради. Ўсмирларда аутодеструктив харакаتلарнинг клиник хусусиятларини ўрганиш аҳоли орасида суицидал тайёгарлик хавф гуруҳларини аниқлаш имконини беради.

Babarahimova S.B., Abdullaeva V.K.

PECULARITIES OF AUTOAGGRESSIVE BEHAVIOR OF ADOLESCENT GIRLS WITH BEHAVIORAL DISORDERS

Key words: adolescents, autoaggressive behavior, escapes and vagrancy syndrome, behavioral disorders

The study of autoaggressive behavior determined that adolescents were often observed with demonstrative-blackmail suicidal behavior, being formed as a result of intrapersonal conflicts and main problem of behavioral and stress-

related disorders. The study clinical features of autodestructive actions in adolescents with behavioral disorders allowed to identify the risk groups on suicidal readiness among that contingent of population.

Буранова Д.

ТИББИЙ ТАЪЛИМДА ИННОВАЦИОН САМАРАДОРЛИК САРИ

Тошкент педиатрия тиббиёт институти

Жорий йилнинг 5 июнида қабул қилинган Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Олий таълим муассасаларида таълим сифатини ошириш ва уларнинг мамлакатда амалга ошириладиган кенг қамровли ислохотларда фаол иштирокини таъминлаш бўйича кўшимча чора-тадбирлар тўғрисида” ги ПҚ – 3775 сонли Қарори мамлакатимизда Олий таълимни янги сифат даражасига олиб чиқиш учун янги замин яратди. Бу Қарорнинг ҳар томонлама асосланганлиги Олий таълим тизимини мутлақо янгилаш имконини беради.

Мазкур Қарор Республикаимиздаги барча Олий таълим муассасалари учун, хусусан Соғлиқни Сақлаш вазирлиги тасарруфидаги Олий таълим даргоҳлари учун дастуриламал ҳисобланади. Ундаги ҳар бир банд, барча бўғин ва параграф Олий таълим тизимида хизмат қилаётган олимлар, профессор-ўқитувчилар, институт ходимларининг фаолиятини тубдан ўзгартиришга хизмат қилади.

Қарорда кўрсатиб ўтилган муаммолар таълим сифатини оширишга, соҳага ижтимо-

ий - иқтисодий ўзгаришлар киритишга, олий таълим муассасасида кенг қамровли ишларни амалга оширишга тўсқинлик қилаётган эди. Фикримизни тасдиқлаш учун Қарорнинг учинчи бандига мурожаат қиламиз:

“2018/2019 ўқув йилидан бошлаб таянч (етақчи) олий таълим муассасалари томонидан тегишли таълим йўналишлари ва мутахассисликлари бўйича ўқув режалари ва дастурларини кадрлар буюртмачиларининг эҳтиёжларидан келиб чиқиб, мустақил равишда ишлаб чиқиш ҳамда Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги билан келишилган ҳолда тасдиқлаш тартиби жорий этилсин”.

Эндиликда кадрларни ижодий фикрловчи мутахассис сифатида тайёрлаш, касбнинг, соҳанинг ўзига хосликларига эътибор бериш имконияти пайдо бўлди. Истиқболда олий маълумотли мутахассис иш қидирмайди. Аксинча, иш берувчи ташкилот, корхона, муассаса ўз мутахассисини ўзи хоҳлагандай тайёрлаб олади, унинг диплом олишини кутади, энг

мақбул шартлар асосида ишга қабул қилади. Самара ҳам кутилгандек бўлади. Зеро Қарор ана шундай муҳим ўзгаришлар қилиш учун қабул қилинган. Корхонанинг яхши мутахассисни қидириши, ўқитиши, ундан самарали фойдаланиши – давр талаби. Бу – Олий таълим муассасаси заҳматқаш олимларининг, талабчан профессор-ўқитувчиларининг, “Устоз-шогирд” тизимининг реал истиқболдир.

3775 - сонли Президент Қарори соҳамизнинг барча муаммоларини эркин ҳал этиш, илмий изланишлар олиб бориш, чет эл тажрибасини ўрганиш имконини яратади. Ўрни келганда таъкидлаш жоизки, ҳозирда институти-миз дунёнинг бир қатор мамлакатлари билан илмий ва амалий ҳамкорликни олиб бормоқда. Жумладан, ҳозирда олийгоҳда ҳалқаро тажриба алмашилиши ва хорижлик мутахассисларни жалб қилиш борасида изчил фаолият олиб борилиб, ТошПТИ ҳузурида хорижий экспертлар билан ҳамкорликда конференциялар, семинарлар, мастер-класслар ва бошқа турдаги тадбирлар ташкил этиб борилмоқда, бунда АҚШ, Европа, Россия давлатларидан тиббиёт соҳасидаги олим ва мутахассислар билан ҳамкорлик ижобий йўлга қўйилган.

Шунингдек, институт докторант ва ходимлари билан бир қаторда бакалаврият ва магистратура талабалари ҳамда клиник ординаторлари ҳам ҳалқаро малака ошириш учун хорижий мамлакатларнинг тиббий олийгоҳлари ва муассасаларига мунтазам равишда стажировка ва малака оширишга жалб этилиб, йилдан йилга бу кўрсаткичлар ошиб бормоқда.

Олийгоҳда хорижлик талабаларнинг сони ҳам кўпайиб бормоқда. Жумладан, 2017-2018 ўқув йилида институтда 22 та хорижлик талаба таҳсил олган бўлса, 2018-2019 ўқув йилининг бошига келиб уларнинг сони 37 тага кўпайди. Бугунги кунда Россия, Қозоғистон, Тожикистон, Туркменистон, Жанубий Корея, Израиль, Қирғизистон ва бошқа мамлакатлардан келган бакалаврият ва магистратура талабалари ҳамда клиник ординаторлар ўзининг билими, салоҳияти, интилиши ва меҳнати билан институтимизнинг фаол талабалари қаторидан ўрин олмоқда.

Мазкур йўналишдаги фаолиятни янада кенгайтириш, хорижда тегишли тайёргарликдан ўтиб келган институт ходимларини, шунингдек хорижлик мутахассисларнинг ўқув машғулотларини олиб бориш жараёнига кенг жалб қилишни янада кенгайтириш, машғулот-

ларни ривожланган давлатлар олий таълим муассасаларида бугунги кунда фойдаланилаётган замонавий ўқув адабиётлари асосида ўқитилишини фаоллаштириш институтнинг долзарб вазифаларидан бири.

Фан, техника тараққиёти ва ютуқлари асосида таълим тизимини ислоҳ қилишда давр синовларидан ўтган илғор тажрибаларни ўрганиш ҳамда миллий ва умуминсоний кадриятларни эътиборга олган ҳолда уларнинг жорий этилишини таъминлаш рақобатбардош кадрлар тайёрлашнинг муҳим омили саналади. Тиббиёт соҳаси учун мутахассис кадрларни тайёрлаш ўзига хос долзарб жараён бўлиб, таълим тизимининг сифатли кўрсаткичларига эришиш йўлида таълим берувчининг фаоллиги, ўз касби ва соҳасига садоқат, улкан салоҳият ва замон билан ҳамнафаслик каби кўрсаткичларни талаб қилади.

Тиббиёт олий таълим муассасаларидаги фаолият, республикадаги барча таълим муассасалари каби, таълим жараёнининг глобаллашуви ҳамда жаҳон андозаларига асосланган инновацион усулларни тадбиқ этишни тақозо этади. Бунда фаолиятни ташкиллаштириш замонавий технологиялар ва услубларни қўллаган ҳолда ташкилий бошқарув тизимининг ўзига хос туридир. Унга кўра, чет тилларини ўзлаштириш ўқув-услубий ва илмий фаолиятнинг маълум йўналишларида белгиланади.

Ўқитувчиларнинг чет тиллари бўйича билим ва кўникмаларини тартибга солувчи дастурлар ва бошқа норматив ҳужжатлардан келиб чиққан ҳолда, ОТМ педагог кадрларининг инглиз тили бўйича саводхонлиги даражасини белгилаш бугунги кунда Европа Кенгашининг “Чет тилини эгаллаш умумевропа компетенциялари: ўрганиш, ўқитиш ва баҳолаш” тўғрисидаги умумэътироф этилган ҳалқаро меъёрлари (CEFR – Common European Framework of Reference) талаблари асосида ўтказилиши мақсадга мувофиқдир. Унда белгиланган чет тилини билиш даражасининг тўртта кўрсаткичи, яъни тинглаб тушуниш, оғзаки мулоқот, ўқиш ва фикрни ёзма баён этиш доирасида тил эгаллашга қўйиладиган талаблар ва мезонлар ўз ифодасини топган.

Шу билан бирга, English for Specific Purpose (ESP) - махсус йўналишларда қўлланилишни тақозо этувчи инглиз тилидастури алоҳида аҳамиятга эга бўлиб, бунда турли фан соҳалари, мутахассисликлар, йўналишларда қўлланилувчи инглиз тили, яъни касбга

йўналтирилган инглиз тили айни муддаодир. Таълим соҳасида ESP дастури мутахассислиги чет тили бўлмаган педагог кадрлар учун мўлжалланган бўлиб, унинг мақсади чет тилларини ўзлаштиришда тил структурасининг грамматик жиҳатларига эмас, балки тилнинг ўзига, мутахассислик ва касб нуктаи назаридан келиб чиққан ҳолда ўзлаштирилишига эътиборни қаратади.

Чет тилларини ўзлаштиришга қаратилган мазкур ёндошув тиббиёт олий таълим муассасалари учун айни муддао бўлиб, турли соҳа вакиллари учун ўз касбий маҳоратларини янада такомиллаштиришда чет тилларидан унумли фойдаланишлари учун самарали ҳисобланади.

ТошПТИ Чет тиллар, педагогика ва психология кафедрасида фаолият ўқув-услубий, илмий, маънавий йўналишларда тегишли меъерий ҳужжатлар ва бугунги кун таълим тизимининг талаблари асосида амалга ошириб келинмоқда. Замонавий ўқитишнинг илғор услубларидан фойдаланган ҳолда ўқитилаётган “тиббиётда хорижий тил” фани бакалаврият ва магистратура йўналишида таҳсил олувчи талабалар учун бугунги кун стандарт ва тала-

блари асосида олиб борилмоқда. Машгулотлар давомида интерфаол усуллар, инновацион технологиялар, ахборот коммуникация воситалари ҳамда мультимедиа таълим ресурсларидан кенг фойдаланилмоқда.

Кафедрада замонавий таълим технологиялардан самарали фойдаланиш ҳам яхши йўлга қўйилган. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 27.05.2013 йил 143-сонли “2013 - 2016 йилларда таълим муассасаларининг чет тиллари кабинетларини замонавий ахборот-коммуникация, ўқитишнинг техник воситалари ва анжомлари билан жиҳозлаш (қўшимча жиҳозлаш)ни жадаллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида” ги қарорига мувофиқ кафедрада чет тилларини ўқитиш хоналари замонавий ахборот-коммуникация ва ўқитишнинг техник воситалари ва анжомлари билан жиҳозланган. Шунингдек, кафедрада амалий машгулотлар олиб боришда фойдаланиш учун 5 компьютер синфи (65 та компьютер, 5 та саббуфер, 5 та проектор, 5 та махсус доска), 2 видео синфи ва 7 та мультимедиа синфи мавжуд.

Чет тилларини ўрганишда мулоқот муҳитини такомиллаштириш мақсадида талабалар учун клуб ва тўғарақлар шаклида қўшимча чора-тадбирлар ташкил этилган. Жумладан, кафедра қошида “Conversation Club” инглиз тили тўғарағи фаолият кўрсатиб, иқтидорли ва чет тилларини мукамал эгалловчи талабалар билан қатор тадбирлар ўтказилади.

Шу билан бирга, кафедрада институт педагог ходимларини инглиз тилига ўқитиш ҳам йўлга қўйилган бўлиб, мазкур фаолият мутахассис кафедралар учун ихтиёрий равишда, тегишли модуллар босқичларида ихтисослик йўналиши, малака даражаси ва касбий эҳтиёжи каби хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда кенгайтирилиб борилади.

Машғулотлар тренинг шаклида амалга

оширилиб, улардан кўзда тутилган асосий мақсад – тиббиёт соҳаси учун инглиз тилини ўзлаштиришнинг “Listening”, “Speaking”, “Reading”, “Writing” компетенциялари бўйича билимларини такомиллаштиришдан иборат.

Тингловчиларнинг чет тилларини мукамал ўзлаштиришини таъминлаш учун замонавий самарали услублар, кенг интерфаол машғулотлар, АКТ воситалари, инновацион технологиялардан унумли фойдаланиш орқали чет тилларига ўқитиш машғулотлари сўнггида кафедрада оғзаки ва ёзма баҳолаш тизими жорий этилган. Малака ошириш якунида профессор-ўқитувчиларнинг чет тиллари бўйича билим даражаси CEFR тизимининг тегишли даражаларини эгаллашига қаратилган.

ТошПТИ ўқув жараёнида чет тилларни кенг қўллаш ва янада такомиллаштириш борасида амалга оширилаётган фаолият доирасида ютуқлар билан бир қаторда қуйидаги долзарб масалаларни ечиш бугунги кунда алоҳида аҳамият касб этмоқда:

- Талабаларни ўқитишда сифат кўрсаткичларига эътибор берган ҳолда, “касбга йўналтирилган инглиз тили” соҳасига оид коммуникатив компетенция ҳосил қилишдаги

муаммолар ҳамда янги адабиётлар яратишга эҳтиёж муаммоси.

- ТошПТИ мутахассислик кафедралари профессор-ўқитувчиларининг чет тиллари саводхонлигини ошириш бўйича камчиликлар; Чет тили, педагогика ва психология кафедраси қошидаги курслар фаолиятида мавжуд муаммолар юзасидан талабнинг суғлиги.

- Узоқ ҳорижий давлатларга малака оширишга жалб этилаётган ходимларнинг со-

нини кўпайтириш, бунинг учун уларнинг чет тиллари бўйича билим ва кўникмаларини ҳосил қилиш йўлидаги вазифалар.

- ТошПТИ ўқув жараёнининг барча босқичларида таълим олувчиларни чет тилларига ўқитиш сифатига эътиборни кучайтириш, чет тилларида мутахассислик бўйича эркин сўзлаша оладиган мутахассисларни тайёрлаш тизимини тубдан такомиллаштириш.

- Замоनावий таълим ресурсларидан унумли фойдаланиш ҳамда “тиббиётда чет тили” йўналишида янги адабиётларни яратиш, бу борада энг янги ютуқлар, замоनावий ёндошувлар, соҳадаги халқаро тажрибани қўллаш.

- Мутахассислик фанларини чет тилларида ўқитишда фаолият кўрсатаётган профессор-ўқитувчиларнинг янги билим, амалий кўникма ва малакаларини ривожлантириш, кўпроқ ёш ўқитувчиларни бу жараёнга жалб қилиш, магистратура битирувчиларини тайёрлаб бориш каби мақсадли вазифалар мажмуини ишлаб чиқиш.

Ҳозирги глобаллашув жараёнларида чет тилларини ўзлаштиришга қаратилган инновацион ёндашувнинг ижтимоий-педагогик зарурияти қуйидагилар билан ўлчанади:

- Фан-техника тараққиёти ва ижтимоий-иқтисодий янгиланиш, узлуксиз таълим тизими, хусусан, олий таълим муассасаларидаги ўқув жараёнининг илғор ҳорижий тажрибаларини ўрганиш, таълимдаги инновацион ёндашувлар ва ахборот технологияларидан фойдаланган ҳолда такомиллаштириш;

- Педагог ходимларнинг маълумотлик даражаси, интеллектуал салоҳияти, ижтимоий фаоллиги, ижодкорлик кўникмаларини ривожлантиришга хизмат қилувчи шахсга йўналтирилган ўқитишнинг самарали ташкилий шакллари, технологияларини яратиш ва амалиётга татбиқ этиш;

- Педагогик инновацияларни ўзлаштириш ва уни татбиқ этишга нисбатан ўқитувчининг касбий-инновацион компетентлигини ривожлантириш зарурати.

Замоनावий педагогик технологияларнинг ривожланиш даражаси ва ўсиб бораётган инновацион саводхонлик замоनावий технологиялар асосида фаолият юрита олувчи сифатли мутахассисларга бўлган эҳтиёжни белгилайди. Ушбу жараён эса чет тилларини ўзлаштирган, янги стандарт ва усуллардан фойдалана оладиган кадрларга бўлган талабни айниқса кучайтиради. Тиббиёт олий таълим муассаса-

лари педагог ходимлари ўзларининг фаолиятларида чет тиллари бўйича билим ва кўникмалар ҳосил қилишлари ва мунтазам равишда такомиллаштиришлари уларнинг илмий ва ўқув-услубий фаолиятига оид тажрибасини оширишга мустаҳкам пойдевор яратади. Чет тилларини эгаллаш уларнинг замоनावий тиббиёт йўналишидаги илмий кашфиётлар ҳамда янгиликлардан бохабар бўлишлари, мутахассисликнинг замоनावий босқичига кўтарилишидаги салоҳиятининг мукамал шаклланиши каби долзарб вазифаларни бажаришларидаги яна бир муҳим қадамлардан эканлиги аён бўлади.

Таълим тизимида бўлажак тиббиёт соҳаси мутахассисларига таълим бериш жараёнида мутахассислик бўйича чет тилларини эгаллашларининг аниқ кўникмаларини ҳосил қилиш тиббиёт олий таълим муассасалари учун айниқса муҳим бўлиб, мутахассислар ўзларининг фаолиятларида соҳа бўйича малакаларини оширишлари ҳамда соҳага оид жаҳон тажрибасини ўзлаштириши, янги ахборотлар, илмий янгиликлар ва ишлаб чиқаришга оид замоनावий билимларга эга бўлиши, касбий маданият, коммуникативлик ва креативлик асосларини мукамал ўрганишлари айни муддаодир. Шунингдек, хорижий тилларни ўрганиш жараёнида тиббиёт соҳасининг мазмуни, мақсади ва вазифаларидан келиб чиққан ҳолда замоनावий мутахассис билиши зарур бўлган фаннинг қонун-қоидаларини ва фанга тегишли бўлган асосий тушунчаларни, жаҳон тажрибасига асосланган дунё олимлари томонидан берилган изоҳни ҳамда фандаги янгиликларни асл нусхада ўзлаштириш зарурияти бугунги кунда яққол кўзга ташланмоқда.

Шу сабабли, исталган соҳа мутахассисларининг чет тилларини мукамал ўзлаштириши зарурлиги барчага маълум. Бўлажак мутахассис кадрларни мазкур талабларга биноан тайёрлаш жараёни эса, ўз навбатида, олий таълим муассасалари педагог ходимларининг тил компетенциясини ривожлантириш билан чамбарчас боғлиқ. Шундай экан, бугунги кунда чет тилларини ўрганиш жараёни бутун олий таълим тизимини қамраб олмоқда.

Мамлакатни модернизациялаш ҳам сон, ҳам сифат нуқтаи назаридан тўла шаклланган, салоҳиятли кадрлар масаласига бўлган эътибор таълим жараёнининг асосий йўналишларини белгилаб олиш учун имконият яратади. Ёш авлодни тарбиялаш, уларни янгича билим

ва тафаккур эгалари қилиб вояга етказиш муҳим сиёсий, ижтимоий ва маърифий аҳамиятга эга. Бугунги жамият тараққиёти замонавий ривожланишининг барча босқичларида меҳнат бозорида юқори малакали ҳамда рақобатбардош мутахассисларга бўлган талабнинг кундан-кун ошиб бораётганлиги, уларнинг жаҳон цивилизацияси ютуқлари ҳамда дунё ахборот ресурсларидан кенг қўламда фойдаланишлари муҳимлиги ва мамлакатимизнинг дунё ҳамжамиятига интеграциялашуви суръатларининг ўсиб боришини ҳисобга олар эканмиз, мутахассисларимизнинг чет тилларини эгаллаш динамикасига янгича ёндошув замон талабига айланганлиги шубҳасиздир.

Бугунги ҳаёт барча соҳалар учун қутилган ва қутилмаган янгиликлар, кашфиётлар, инновацион технологиялар даври ҳисобланади. Педиатр шифокорлар амалиётига ҳам янги, истиқболли, юқори даражадаги техно-

логиялар кириб келмоқда. Биз бугунги дунё тажрибасига суяниб Ўзбекистонда педиатрия илмини ривожлантиришимиз зарур. Дунё илмини чуқур ва мукамал ўрганиш учун тил билишнинг аҳамияти ортиб бормоқда. Хусусан лотин тилини, инглиз ва немис тилларини, рус ва яна бошқа жаҳон тилларини ўрганишга эҳтиёж сезилмоқда.

Ўзбекистон Президентининг 3775-сонли Қарори ўзининг қамрови билан Олий таълим муассасаларининг мамлакат тақдирига фаол қатнашиш, амалга оширилаётган чуқур ислохотларда иштирок этиш имконини яратди. Замон талабларига мувофиқ равишда фаолият юритиш мураккаб ҳамда прогрессив янгиланишларга олиб келувчи муҳим омил ҳисобланиб, бунда ўрганувчининг билими, дунёқараши, мақсадлари ва талаблари асосида ташкиллаштирилган фаолият юқори самарага эришишнинг асосий шарти ҳисобланади.

Буриев М.Н., Кушабаев А.Н., Норбеков Х.М.

СТИМУЛЯЦИЯ ПЕРИАЦЕТОБУЛЯРНОГО ОСЕТОГЕНЕЗА ПРИ ЛЕЧЕНИИ ОСТАТОЧНОЙ ДИСПЛАЗИИ ТАЗОБЕДРЕННОГО СУСТАВА У ДЕТЕЙ

Ташкентский педиатрический медицинский институт

Цель исследования. Оценка стимулирующего влияния периацетабулярной спицевой туннелизации на доразвитие костей тазобедренного сустава у детей с остаточной дисплазией тазобедренного сустава.

Материалы и методы. Основой для проведения исследования послужили результаты обследования 26 детей в клинике ТашПМИ.

Результаты. Хороший результат выявлен у 9 детей до 2 лет (40.1%), удовлетворительный - у 12 детей (54.5%), неудовлетворительный (13%) – у 3 детей, у которых было отмечена инвалидность.

Дисплазия тазобедренного сустава и врожденный вывих бедра - наиболее распространенная патология среди всех врожденных пороков развития опорно-двигательного аппарата. Частота встречаемости дисплазии и врожденного вывиха бедра составляет 25-30 случаев на 1000 новорожденных, а в экологически неблагоприятных районах в 5-7 раз чаще, поэтому для ортопедов эта проблема является актуальной [1,3,7,9]. Под дисплазией тазобедренного сустава понимают нарушение развития всех элементов, образующих тазобедренный сустав: костно-хрящевые основы и окружающие мягкотканые образования – связки, капсулы, мышцы, суставов, нервов [2,4,5]. Поэтому при лечении этой патологии в каких-то элементах тазобедренного сустава остаются проблемы, которые проявляются остаточной дисплазией. Внедряющиеся в последние годы современные методы и способы

ультразвуковой доплерографии открывают широкие перспективы для оценки состояния кровообращения в тазобедренном суставе.

Некоторые исследователи (Сапарова К.Г.,1996; Джалилов А.П. 2005; Кралина С.Э., 2002) изучали качественные показатели кровообращения в нижней конечности и тазобедренном суставе. Однако отсутствуют объективные сведения об изменениях кровообращения в сосудах тазобедренного сустава в динамике лечения. Наиболее часто первичную дисплазию сосудов данного бассейна вызывает нарушение микроциркуляции и венозный стаз, что в последующем приводит к задержке развития костных структур. Концепция трофостимулирующего эффекта туннелизации и остеоперфорации, репаративного неоангиогенеза после применения этих методик при ишемических заболеваниях конечностей привлекает внимание многих исследователей.